

МЕХАНИЗЪМ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА УЧИЛИЩНИЯ ТОРМОЗ МЕЖДУ ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ В УЧИЛИЩЕ

I. ИЗМЕРЕНИЯ НА ТОРМОЗА В УЧИЛИЩЕ

Тормозът обхваща широк спектър от прояви.

Какво е насилие?

- * **Физическо насилие** е „причиняване на телесна повреда, включително причиняване на болка или страдание”.
- * **Психическо насилие** „са всички действия, които могат да имат вредно въздействие върху психичното здраве и развитие на детето, като подценяване, подигравателно отношение, заплаха, дискриминация, отхвърляне или други форми на отрицателно отношение, както и неспособността на родителя, настойника, попечителя или на лицето, което полага грижи за детето, да осигури подходяща подкрепяща среда”.
- * **Сексуално насилие и злоупотреба** над дете според определението на СЗО е „участието на дете в сексуални действия, които той или тя не разбира напълно и за които не е в състояние да даде информирано съгласие, или за които детето не е подготвено от гледна точка на развитието си и не може да даде съгласие, или които са в нарушение на законите или социалните табу на обществото”.

Тормозът спада към насилието над дете.

Ключови в разбирането за тормоза са следните характеристики на това поведение:

- * злонамерена проява, която има за цел да нарани или унижи дете;
- * извършва се от позиция на силата, като едната страна използва доминиращата си позиция, за да нарани другата физически или психически, да я унизи или изолира от социалния живот;
- * повтаря се многократно във времето, а не е еднократен и изолиран акт на агресия.

Разпознаване на физическото насилие (стр. 4 от Механизма за противодействие на училищния тормоз между децата и учениците в училище)

Тормозът може да се случва както във физическата среда, така и във виртуалната среда (кибертормоз).

- * обидни, заплашителни и подигравателни текстови съобщения по мобилен телефон, електронните средства за комуникация или в социалните мрежи;
- * разпространяване на материали, които уронват достойнството на детето или го унижават: снимането на детето с мобилен телефон и свободното разпространяване на снимки или видеозапис в интернет или по други канали без негово съгласие, кражба на самоличност, разпространение на слухове в социалните мрежи др.

II. УЧИЛИЩНА ПОЛИТИКА ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА В УЧИЛИЩЕ

1. Принципи, ценности, философия

Основен принцип при изграждането на училищна политика за противодействие на тормоза в училище е прилагането на цялостен училищен подход, полагане на координирани и последователни усилия за предотвратяване на тормоза и създаване на по-сигурна училищна среда. За да се изгради защитната мрежа е необходимо да се поставят ясни граници, да се формират ценности, да се създадат правила и процедури, които не допускат прояви на насилие и тормоз в училище.

Училищната политика се реализира на равнище училище и на равнище клас, като на всяко едно от тези равнища се осъществяват дейности по превенция и интервенция (реакция).

- * **Превенцията** на тормоза включва комплекс от мерки, които имат за цел ограничаване и/или елиминиране на предпоставките и рисковите фактори, допринасящи за насилието.
- * **Интервенциите** включват действия и мерки, които целят спиране и разрешаване на възникнала вече ситуация на тормоз, като се отчитат индивидуалните потребности на всяко дете, въввлечено пряко или косвено в ситуацията, и се прилага принципа на най-добрия интерес на детето.

2. Разработване и въвеждане на система за предотвратяване и противодействие на тормоза

2.1. Дейности на равнище училище

2.1.1. Превенцията включва оценка на проблема, създаване на координационен съвет, изготвяне на план за противодействие на училищния тормоз и създаване на единни училищни правила.

Оценка на проблема

Оценката на проблема изисква да се даде отговор на следните въпроси: Осъзнава ли се проблемът и какво се знае за него? Кои видове и какви форми на тормоз има в училището? Колко често те се проявяват? Къде са местата, на които най-често се случват? Кои са участниците? Как се е реагирало до момента? Какво следва да се предприеме, за да бъде реакцията ефективна?

Създаване на координационен съвет

Изготвяне на план за съответната учебна година за противодействие на училищния тормоз

На базата на извършената оценка в началото на всяка учебна година координационният съвет изготвя план за съответната учебна година за противодействие на училищния тормоз.

Създаване на единни училищни правила

Това е неизменна част от превантивните дейности, които се предприемат на равнище училище. Този процес се свързва със следните дейности:

- * формулиране на предложения от всеки клас за правила на поведение и ценности;
- * обобщаване на всички предложения за правила на поведение и ценности, направени от класовете и формулиране на общоучилищни ценности и правила, които да бъдат част от училищната политика;
- * разработване на предложения за промени в Правилника за дейността на училището и обсъждането им с училищната общност;

2.1.2. Интервенцията на равнище училище включва водене на училищен дневник и процедури за управление на информацията, инициране на работа по случай и насочване на случай към други служби.

- * В дневника се документират единствено ситуациите, съответстващи на нива две и три според приетата класификация (Таблица 1), при които е необходима и намесата на координационния съвет.
- * Информацията за вписаните в Дневника със случаи на училищен тормоз се съхранява при педагогическия съветник

Таблица 1. Класификация на формите на тормоз и предприемане на съответни действия

* Насочване на случаи към външни служби

При идентифициране на ситуация на тормоз, следва да се уведомят органите за закрила на детето: ОЗД и/или полиция. От страна на училището всеки един, работещ в системата на образованието може да подаде сигнал. Това може да бъде директор, учител, педагогически съветник, училищен психолог, възпитател, хигиенист и т.н. **Сигналът може да бъде подаден от името на училището, на Координационния съвет, като се описва цялата събрана информация по случая.**

Всеки може да проведе консултация като се свърже с Националната телефонна линия за деца и разговаря с експерт на телефон 116 111. Тя функционира 24 часа в денонощието.

Конкретните стъпки при подаване на сигнал за тормоз към външни служби са представени в Приложение 2. *Кой, кога и къде може да подава сигнал за дете в риск?* от Механизма за противодействие на училищния тормоз между децата и учениците в училище

2.2. Дейности на равнище клас

2.2.1. Превенцията на равнище клас включва приоритетно обучителни дейности и работа с класа.

Обучителни дейности, в които водеща роля има класния ръководител

- * За работата на равнище клас следва да се прилагат всички форми на групова работа, дискусии, решаване на казуси, създаване на правила, ролеви игри, споделяне на опит, различни извънкласни и извънучилищни дейности.
- * Основните теми могат да бъдат:
  1. Какво представлява тормозът, разпознаваме ли го и как можем да докладваме за случаи на тормоз?
  2. Какви са преживяванията на извършителя, последователите, потърпевшия и наблюдателите?
  3. Как се чувстваме, когато видим прояви на тормоз и какво правим?
  4. Какво можем и искаме да направим?
  5. Кой са основните ценности, правила на поведение, които следва да приемем? Как можем да ги прилагаме?

...

3. Включване на родители

Родителите се привличат като партньори в дейностите по превенция, както и в случаите на интервенция.

При включване на родителите се има предвид следното:

- * необходимо е родителите да бъдат уведомени за случилото се, както и за предприетите от училището действия за разрешаване на ситуацията;
- * в разговора е важно да се акцентира върху необходимостта родителите да не критикуват другото дете или групата деца, а да се опитат да погледнат на ситуацията през погледа на другата страна;
- * родителите трябва да бъдат запознати, че критиките, обидите и negliжирането на другото дете или деца от тяхна страна само ще задълбочат конфликта;
- * разговорът трябва да бъде проведен на подходящо място;
- * от разговора могат да бъдат изведени конкретни договорености кой какво може да предприеме и какво се очаква като резултат;
- * учителят може да насочи родителите за консултация с училищния психолог или с други специалисти при необходимост.

Варианти на родителско съдействие (стр 18. от Механизма за противодействие на училищния тормоз между децата и учениците в училище)

Приложение 1. Насоки за интервенция

1. Разпознаване на тормоза от страна на учителя

Всяка намеса изисква внимателна преценка на ситуацията и нейната тежест. На първо място важно е да се разграничат случаите, в които не се касае за тормоз, а само за игра или приятелско премерване на силите между децата.

Следното би могло да помогне за правилна оценка на ситуацията:

- * ако едно от децата е видимо напрегнато, не се усмихва, опитва се да се махне, ако ролите не се сменят, а другото дете е в постоянно доминираща позиция и това поведение привлича вниманието на околните, то най-вероятно става дума за тормоз и е необходимо да се предприемат съответните стъпки, описани в механизма;
- * когато се касае просто за приятелска игра (децата се закачат, бутат или блъскат или си разменят шеги, като при това се смеят), учителят може да се намеси, за да предупреди децата да внимават да не се наранят.

2. Прекратяване на ситуация на тормоз:

- * в случай на физически тормоз децата трябва да бъдат разделени и да се прекрати физическият контакт между тях незабавно;
- * когато става въпрос за първа проява, която не е тежка по отношение на нанесената вреда, може да се приложи подходът за възстановяване на щетата или да се наложи друга предварително съгласувана мярка.

3. Подход за възстановяване на щетата

- * Подходът за възстановяване на щетата се основава на принципа, че „всяка щета, нанесена на друг, трябва да бъде възстановена“ и включва съответните действия в тази посока. Възстановяването на щетите успешно може да се прилага за материални и за нематериални щети:
- * като първа стъпка класният ръководител изслушва детето
- * втора стъпка - ученикът сам предлага как ще поправи грешката си, с което отново ще се възстанови нарушената ценност
- * класният ръководител за определен период от време проследява поведението на децата и дава обратна връзка
- * при преценка, може да бъде насочено към услуги в общността

Подход за възстановяване на щетата (стр. 21 от Механизма за противодействие на училищния тормоз между децата и учениците в училище)

4. Действия при тежък инцидент или при повторна ситуация на насилие или тормоз

- * работа в групов формат на ниво клас. Най-подходящо е тази интервенция да бъде извършвана от училищния психолог или педагогическия съветник, а при липсата на специалист да се обърнат веднага към специалист или услуга в общността.
- * работата с деца, които са обект на тормоз, трябва да бъде насочена към формиране на умения за справяне с агресивно поведение.
- * наблюдавайте детето в следващите дни, за да се уверите как се чувства и при необходимост отново разговаряйте с него;
- * валидизират се правилата и етиката на поведението и се подкрепят тези, които са се намесили в защита ценностите на училището. На останалите се споделя очакването да направят същото, ако се случи в бъдеще;
- * насърчава се убеждение за отговори на насилието с думи, търсене на помощ и съобщаване за случая. Насърчаване за грижа спрямо тормозеното дете.

Препоръчителни действия при тежък инцидент (стр. 22 ,23 от Механизма за противодействие на училищния тормоз между децата и учениците в училище)

Приложение 2.

Кога, кой и къде може да подава сигнал за дете в риск?

Кога се подава сигнал за дете в риск?

- * Съгласно Закона за закрила на детето, чл. 7 (1) „Лице, на което стане известно, че дете се нуждае от закрила, е длъжно незабавно да уведоми дирекция „Социално подпомагане”, Държавната агенция за закрила на детето или Министерството на вътрешните работи.

Кой може да подава сигнал за дете в риск от насилие и тормоз?

- * От страна на училището всеки, работещ в системата на образованието, може да подаде сигнал
- * Всеки служител в училище може да проведе консултация като се свърже с Националната телефонна линия за деца и разговаря с експерт на телефон 116 111. Тя функционира 24 часа в денонощието.

Благодарим за вниманието!

Презентацията изготвиха:

Олга Георгиева

Цвета Балтакова

